

RECENZE

Sobek Tomáš – Kotásek Josef – Hapla Martin (eds.). Právní argumentace. Praha: C. H. Beck, 2024, 620 s.

Úvod

Právní argumentace je nejnovějším knižním příspěvkem k české teorii právní metodologie, který se skládá z textů dvaadvaceti autorů, nezpochybnitelných kapacit ve svých polích působnosti. Jedná se veskrze o silné individuality, které byly při psaní editorsky vedeny trojicí editorů, a sice *Tomášem Sobkem*, *Martinem Haplou* a *Josefem Kotáskem*. Ti neměli lehkou práci. Zkušené akademici mívají vlastní stylistické založení, se kterým píší, vlastní specifickou představu o okruhu otázek, jakými se mají zabýrat, a zajisté i vlastní představu o harmonogramu psaní svých textů. To pokládá na editory těžké břímě a nutí je zvolit sílu tlaku, kterou na autory vyvinou. Od tohoto rozhodnutí se pak odvíjí styl knihy. Recenzované dílo se podle předmluvy editorů vydalo cestou jisté volnosti, dávající autorům mnoho prostoru. Publikace je tedy souborem příspěvků, netvoří tolik sevřený celek. Příkladem lze knihu přirovnat spíše k poměrně nedávno vydané knize *Filosofie práva*,¹ než k uzavřenějšímu celku *Profesní etiky právníků*.²

Pro značný rozsah knihy se nemohu v textu recenze zásadním způsobem vyjádřit k obsahu jednotlivých kapitol, jakkoliv si to u některých bodů dovolím. Hodnou pozornosti je pro tuto recenzi spíše právě struktura knihy, které věnuji soustavnější pozornost. Recenze se tedy jednak soustředí na stručné shrnutí obsahu a vytknutí některých snad problematičtějších momentů, vedle toho však také, ne-li hlavně, na vhodnost přístupu zvoleného editory.

1. K obsahu knihy

Dvaadvacet autorů se zde sešlo u dvaadvaceti kapitol. Čísla nezbytně neukazují na to, že by každý jeden autor měl právě jednu autorskou kapitolu. Například *Lukáš Hlouch* je autorem či spoluautorem tří, jiní, mezi nimi *Petr Lavický*, nabízejí jednu svou autorskou kapitolu. Kapitoly jsou pak děleny do čtyř obrysové tematických částí, jejichž hranice se však nezdají být nepropustné. Je při nejmenším otázkou, proč byl řazen *Kotáskův* text *Nástrahy výkladu právního jednání* do části třetí po bok interpretačních metod, zatímco *Proměny právníkové osoby interpretací* autora *Bohumila Havla* spadly do části čtvrté o právu jako dynamickém systému. Nejedná se však o otázku významnou.

Prvá část, pojmenovaná *Metody argumentace*, obsahuje pětici příspěvků představujících čtenáři některé koncepčnější otázky argumentace jako takové (podskupina první), ale i vybrané dílčí otázky struktury právní argumentace, vystavené na konkrétních institucích (podskupina druhá).

¹ SOBEK, T. – HAPLA, M. a kol. *Filosofie práva*. Brno: Nugis Finem Publishing, 2020.

² HAPLA, M. – FRIEDEL, T. a kol. *Profesní etika právníků*. Brno: Nugis Finem Publishing, 2022.

Prvou podskupinu obsadil text *Sobkův* o argumentaci obecně, jejích důvodech, cílech a některých specifických problémech, jako je manipulace a související svoboda jednotlivých argumentujících.³ Dále je zde pojednání *Marka Káčera* o argumentačních faulech, či možná argumentech, které mají až zlomyslnou vlastnost zvrhnout se při neopatrném použití.⁴ Konečně pak příspěvek *Katarzyny Žák Krzyžankové* o pronikání logiky do práva v podobě logické struktury právní argumentace. Tato kapitola slouží jako jakýsi stručný úvod do logiky právních úsudků.⁵ Každý příspěvek jistě dodává cosi důležitého do případného celkového obrazu právní argumentace, o jehož vykreslení knize jde.

Druhou zmíněnou podskupinu v první části knihy tvoří kapitola *Zdeňka Červínka* o testu proporcionality, jeho struktuře a funkci, hojně reflektující judikaturu Ústavního soudu. Konečně pak i *Lavického* text o důkazním břemenu. Ten je snad až příliš zkrácený, autor však i na pouhých cca třídaceti normostranách podává úctyhodný přehled významu, struktury a rozložení důkazního břemene.⁶ Jedná se tedy dohromady o otázky poněkud méně abstraktní, pro argumentaci však v konkrétních případech snad nepodcenitelné.

Druhá část knihy vymezuje hranice mezi právní a mimoprávní argumentací. Jedná se o tři příspěvky, které jsou pro pochopení právní argumentace velmi důležité. Představují snahu *Jana Kysely*, *Josefa Šilhána* a *Martina Haply* vymezit, kam ještě sahá právo (a kam tedy po právu saháme i my) a kde jej již hledat nelze (což samo o sobě nevede k závěru, že bychom tam neměli sahat, jen zde nelze hledat právo). Autoři ve zmíněném pořadí pojednávají o hranicích práva s politikou, ekonomikou a morálkou.

Tuto část považuji za snad nejstěžejnější z celé knihy. Na akceptaci obsahu těchto tří kapitol záleží totiž pochopení právní argumentace jako celku, přinejmenším tak, jak je pojata v této knize. Právo není samotné. Nepříliš originálně lze konstatovat, že není ostrovem. Právo existuje (a my jej používáme) v kontextu společnosti. Společnost přitom není shodná s právem. Chceme-li s právem ve společnosti zacházet korektně, musíme tento fakt akceptovat a osvojit si jej. To je zase možné jen tehdy, pokud si uvědomíme, kde leží hraniční kameny mezi právem a tím v jeho okolí. Už proto si je musíme uvědomit, abychom o ně snad nezakopli. Nu a když už budeme vědět, kde že to jsme, budeme se tomu moci řádně přizpůsobit a danou vědomost zužitkovat. To je kruciální pro argumentaci, tu právní obzvláště. V tom čtenáři všechny tři kapitoly, aniž bych k nim chtěl být snad nekritický (viz níže), mohou pomoci. A podaří-li se to, je ten fakt sám dobrým důvodem pro čtení této knihy.

Třetí část tvoří jádro právní argumentace. Pojednává o interpretaci práva, jednotlivých interpretačních metodách. Počíná se tedy úvodním pojednáním *Jana Wintra* o metodách výkladu práva obecně. Příspěvek je jakousi úvodní sumou, která čtenáři může pomoci ve snazší orientaci v historii daných metod a konkrétních argumentech, které metody

³ Nelze zde pominout návaznost na předešlé autorovo dílo, například SOBEK, T. *Etika svobody*. In: SOBEK, T. a kol. *Právní etika*. Praha: Leges, 2019, s. 37 an., případně SOBEK, T. *Nepřirozené právo*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, s. 28 an.

⁴ Rovněž zde autor navazuje na svou předešlou práci, viz KÁČER, M. *Argumentační fauly v práve*. Praha: Leges, 2022.

⁵ Dříve od autorky například ŽÁK KRZYŽANKOVÁ, K. K roli abdukce v právním myšlení aneb jak poznatky o abdukci mohou zvýšit pro-systémovost interpretace a aplikace práva. *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*, 2019, roč. 65, č. 4.

⁶ I oba zmínění autoři navazují na svou předešlou práci. Za zmínku stojí patrně předně ČERVÍNEK, Z. *Metoda proporcionality v praxi Ústavního soudu*. Praha: Leges, 2021. a LAVICKÝ, P. *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges.

poskytují. Autor se pokouší i o formulaci pravidel přednosti mezi těmito interpretačními metodami.⁷ Na *Wintra* pak svižně navazuje *Martin Škop* s pojednáním o jazykové metodě výkladu, v podstatně subtilnějším provedení, než je v našem prostředí typické.⁸ Nelimituje se pouze na konstatování, že podle Ústavního soudu je jazykový výklad toliko prvotním přiblížením se k obsahu právní normy a nejasnosti jazyka s případným popisem trojí oblasti významu pojmu.⁹ Naopak, pokouší se o subtilnější uchopení nástrojů jazykového výkladu. Následuje spolutaorský počín *Lindy Tvrdíkové* a *Lukáše Hloucha* o teleologickém výkladu, tedy jakési pomyslné korunce soudobé doktríny výkladu práva. Teleologickým výkladem přitom rozumí výklad intencionalistický i funkcionální.¹⁰ V pořadí stojí *Michal Šejvl* s výkladem systematickým v širokém smyslu této metody, nejedná se mu tedy pouze o systematiku právního předpisu, nýbrž celého právního řádu. *Ondřej Horák* a *Petr Osina* pak spolutaorsky přidali snad mírně apologetické (s. 331) pojednání o historickém výkladu. Tvrdím apologetický proto, že z interpretačních metod zažívá snad nejvíce kritiky.¹¹ Tak či tak článek jednoznačně je zajímavý a obohacující. Soustředí se přitom jak na již zmíněný intencionalistický přístup, tak na studium tzv. materiálních pramenů práva, studium chronologického vývoje právní úpravy apod. Dále je zde pojednání *Zdeňka Kühna* o výkladu komparativním mimo jiné v kontextu vzájemného propojování států Evropské unie. Poslední v této části je již zmíněné specifické *Kotáskovo* pojednání o výkladu právních jednání. Text tedy čtenáři připomene některé fundamentální rozdíly mezi výkladem práva zákonného a výkladem smluv. A je třeba připomenout, že se jedná o opravdu význačné rozdíly, které jsou v kapitole dobře patrné.

Poslední část je sbírkou poněkud různorodých témat podřazených pod kategorii *právo jako dynamický systém*. Lze-li těchto sedm článků uvést sjednocujícím znakem, jedná se o jistá navázání na témata v knize již dříve probraná. Jistě nelze přehlédnout spojitosti kapitoly o postulované jednotě práva s výkladem systematickým, dotváření práva s teleologickým a podobně. Tyto příspěvky jsou však zaměřeny hlouběji na konkrétní témata. Zvládají nadto ale čtenáři připomenout, že právní argumentace je složitým systémem, jehož prvky nelze od sebe oddělit. Tak i při snad intuitivním propojení některých projednaných témat s konkrétními výkladovými metodami je čtenáři patrné, že se prolínají a výslednou podobu práva vzájemně dotvářejí nikoliv v izolaci, nýbrž v efektu jakési synergie.

Postupně se tedy jedná o pojednání *Pavla Ondřejka* o jednotě a koherenci práva, projednané vskutku na mnoha rovinách. Obsahem jde o rozvinutí některých otázek souvi-

⁷ Autor tak navazuje na svůj předešlý text *WINTA, J. Metody a zásady interpretace práva*. Praha: Auditorium, 2019. Specificky k pravidlům přednosti s. 229 an. Představa „přednosti“ výkladových metod přitom není samozřejmá. Například podle Savignyho tyto tvořily nedílný celek, jednalo se o „elementy“ interpretace. SAVIGNY, F. K. *System des heutigen römischen Rechts*. Berlin: Berlin Veit, 1840, s. 213.

⁸ Autor se jazykovému výkladu věnoval již dříve. K tomu ŠKOP, M. – MALANÍK, M. – SMEJKALOVÁ, T. – ŠTĚPÁNÍKOVÁ, M. – VACKOVÁ, B. *Tvorba práva – empirická studie*. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 75 an.

⁹ Pro příklad takového zjednodušujícího pohledu viz MELZER, F. *Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 88 an.

¹⁰ Ve smyslu terminologie Tomáše Sobka. SOBEK, T. *Argumenty teorie práva*. Praha: Ústav státu a práva, 2008, s. 218. Ten svou terminologii dále upravil v další své knize. SOBEK, T. *Nemorální právo*. Praha: Ústav státu a práva, 2010, s. 323. Zde používá pro „instrumentalismus“ první knihy nově pojem „purpozivismus“, osobně však preferuje variantu „funkcionalismus“. Intencionalismus je přitom směrem, který se soustředí na práci s úmyslem zákonodávce, naopak funkcionismus pracuje s objektivním smyslem, který v právním řádu daná norma nese.

¹¹ Jeho upozadění ostatně uznávají sami autoři, s. 331.

sejících se systematickou povahou práva.¹² Dále *Kühnovu* kapitolu o argumentaci judikaturou, přičemž tato úzce navazuje na jeho předešlý text o komparatistice, sama je totiž komparací angloamerického a kontinentálního systému práce s judikaturou.¹³ Další je spoluautorský počin *Filipa Melzera* a *Lukáše Hloucha* o dotváření práva – mezerách v právu a jejich vyplňování. Autoři přitom reflektují i problém legitimacy soudcovského dotváření práva, všimají si specifík některých právních odvětví (práva trestního hmotného a práva daňového) a popisují základní nástroje k doplňování mezer.¹⁴ Následující dvě kapitoly se zabývají neurčitostí v právu. První, od *Lukáše Hloucha*, věnuje pozornost filosofické podstatě neurčitosti právních pojmů a kategorizaci neurčitosti. Druhá, od *Zdeňka Trávníčka*, pojímá danou problematiku z pohledu logiky. Předposlední ve svazku je *Havlův* text o obchodním právu v prostředí „nového“ občanského zákoníku a zákonu o obchodních korporacích. Soustředí se přitom na interpretaci některých konkrétních institutů obchodního práva. Poslední v řadě je pak text *Radka Černocho* o právních zaklínadlech, totiž o latině v právu, jejím smyslu a významu a polemice o tom, zda je to pouhý ornament, nebo užitečný internacionální nástroj.

2. Zhodnocení obsahu a struktury

Předešlé shrnutí snad jasně ukázalo ohromující šíři záběru recenzované knihy, poukázalo navíc na odborné zázemí autorů jednotlivých textů.¹⁵ Ke struktuře knihy i jednotlivým obsahům však lze samozřejmě zaujmout i kritický postoj – a pro právní diskusi je to dokonce nutné. Dovolím si zde přistoupit k mírně kritickým poznámkám jak k editory zvolené struktuře knihy, tak k některým jednotlivým problémům obsahu. Při rozsahu recenzovaného díla však k tomuto musím přistoupit jen selektivně a povrchně.

Pokud jde o otázku poněkud koncepčního rázu, kniha bez diskuse aspiruje na komplexitu obsahovou a rozsahovou – což ostatně plyne ze samotného jejího obsahu a rozsahu. Je-li zde dána tato snaha, lze hodnotit, zda bylo aspirace dosaženo. Při tom je tedy třeba upozornit nikoliv snad na to, co v knize je, ale na to, co v knize chybí.

Text, jak výše popsáno, obsahuje mnohé. Nikoliv však rozhodně všechno. V úvodníku *Tomáše Sobka* je na to ostatně očividně upozorněno již názvem *Kde se ztratil logický výklad?*, který nedovoluje zmatení. Metody takzvaného logického výkladu v textu tedy chybí. Ten fakt lze zajisté obhájit nekonceptností logického výkladu, který je nakonec jen jakousi obskurností stojící někde na pomezí výkladu teleologického.¹⁶ Tím jsme ovšem dosáhli jenom toho, že chápeme absenci kapitoly o „logickém výkladu“, ne absenci pojednání o pravidlech, která si s logickým výkladem spojujeme. Tato pravidla jsou živá a používaná, jejich opomenutí proto musí být jistou vadou na celkové kráse díla, byť by třeba takové pojednání bylo k nim kritické. Takové pojednání mohlo být s klidem na duši zařazeno do

¹² Tomuto tématu ostatně autor věnuje mnoho pozornosti. K tomu ONDŘEJEK, P. *Koncepce práva jako systému*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020. Dále ONDŘEJEK, P. *Defragmentation of Law. Reconstruction of Contemporary Law as a System*. Cambridge: Intersentia, 2023.

¹³ K tomu dříve KÜHN, Z. *Judikatura a právní argumentace*. Praha: Auditorium, 2013.

¹⁴ Obzvláště Melzer navazuje na svou předešlou práci. MELZER, F. *Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace*, s. 211 an.

¹⁵ Texty, na které jsem se odkazoval v poznámkách pod čarou u jednotlivých kapitol a odkazů přitom nemají být vyčerpávající. Jedná se pouze o nástin předešlé odborné práce některých autorů.

¹⁶ Viz parafrázované vyjádření Tomáše Sobka ve zmíněném úvodníku, s. IX.

kapitoly o teleologickém výkladu – to se však nestalo. Je pak na pováženou, zda, dejme tomu, pojednání o přeměnách právnických osob interpretací,¹⁷ je v knize vhodnější, než by bylo pojednání o pravidlech „logického výkladu“. Není to tak, že by se člověk v celém textu díla o některých z těchto pravidel nedověděl. Musí však pátrat a dostane se mu jen střípků.

Vedle absence řečených logických výkladových pravidel v právu absentuje kniha zvláště v části druhé, pojednávající o hranicích práva, některé další, snad relevantní, otázky. Za všechny lze zmínit v posledních letech stále živé střetávání práva a náboženství.¹⁸ Náboženské argumenty (či pozice) je pak třeba od právních odlišit. Tento úkol nezdá se být lehký, připomeneme-li si dlouhou historii vlivu kanonického práva na právo světské. I taková kapitola by čtenáři jistě umožnila ostřejší pohled na právo jako takové.

Kniha také neobsahuje ni slůvka o estetické povaze právní argumentace, o spojení dalších humanitních oborů s právem, o kritickém čtení právních textů – to vše v knize není. Nelze přitom tvrdit, že bychom neměli odborníky (z nichž jeden, Škop, do knihy přispěl), kteří by se pro tento účel dali využít.¹⁹ Tím samozřejmě není ponížena hodnota toho, co v textu je.

S přihlédnutím k úvodu této recenze mohu přistoupit k některým dalším kritickým připomínkám. Již vícekrát jsem zmínil úctyhodný rozsah kolektivu autorů. Nezbytně to však může vést k jistému střetávání. Kniha neprošla v tomto smyslu úplným laděním. Dochází tak jednak k nesouladu některých kapitol, jednak k nesouladu některých autorů. To pramení ze zmíněné volnosti, která jim byla dána. Volnost je jistě věcí o sobě dobrou, má však své následky.

Prvně jsem zmínil střetávání kapitol. Výše jsem připomenul, že historický výklad má spíše vratkou pozici v instrumentáriu výkladových metod. Bylo mi tedy překvapením, když jsem zjistil, že je zde o něm pojednáno hned nadvakrát. V kapitole o výkladu teleologickém a v té věnované výkladu historickému. Připomeneme-li však ještě *Wintrovu* úvodní kapitolu k interpretačním metodám, jeví se už výsledek poněkud nabobtnalý. Je přitom otázkou, proč právě intencionalistická metoda výkladu má být ve větším či menším rozsahu pojednána na tolika místech. Jistá opakování nastávají i u dalších kapitol. To vyvěrá z již nastíněného poměru III. a IV. části knihy. Kapitoly části čtvrté navazují na výkladové metody probrané v části třetí. Zde je však jisté rýmování daných kapitol odůvodněno koncepcí struktury knihy. To pro opakování historického výkladu neplatí.

Autoři se pak střetávají názorově (ale i faktálně). Poněkud úsměvně může působit poznámka Šejvly (s. 304) o přítomnosti systematického výkladu ve francouzské právní vědě, přímo rozporující *Wintra*, o pár kapitol dříve (s. 222), v jisté míře korigujícího své tvrzení právě v návaznosti na Šejvlu v poznámce pod čarou č. 7. Podobné nesoulady pak nezbytně vznikají u zbytku autorů, třebaže méně očividné. Příkladem může být poměrně různorodý pohled na význam jazykového výkladu pro interpretaci, který je patrný při

¹⁷ Jakkoliv zde nechci zpochybnit její zajímavost a kompetenci jejího autora. Hodnotím pouze strukturální pojetí knihy.

¹⁸ Za připomenutí z poslední doby stojí střet práva a náboženství v podobě případu Dominika Duky. Rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2120/21, ze dne 4. 10. 2022. Ten jistě vybízí k úvahám o propustnosti náboženského myšlení do myšlení právního.

¹⁹ V českém prostředí například ŠKOP, M. – SMEJKALOVÁ, T. – ŠTĚPÁNKOVÁ, M. Právo a literatura – Brněnská spojení. *Právník*. 2019, roč. 158, č. 1, s. 67–85. Samozřejmě i ŠKOP, M. ...*právo, jazyk a příběh*. Praha: Auditorium, 2013. a ŠKOP, M. *Právo a vášeň: jazyk, příběh, interpretace*. Brno: Masarykova Univerzita, 2011.

čtení kapitoly o jazykovém výkladu, o dotváření práva, o neurčitosti právních pojmů a o vágnosti. Kapitoly se vzájemně doplňují, jejich vyznění však může působit rozrůzně (k tomu např. s. 257, 481, 523, 559).

Kapitoly knih pak nejsou spojeny ani stylisticky. Jejich čtení tedy může být kus od kusu opravdu různorodým zážitkem. Někteří autoři disponují ladnějším stylistickým umem než jiní, někteří zvolili cestu mnohých příkladů, jiní nikoliv, někteří citují hojnost názorné judikatury, další ne. To samo o sobě není vadou – lepší či horší stylistika nemůže vést k odsudku knihy, ba dokonce ani jednotlivých kapitol, čtenářský komfort však tato volba může narušit. Stylistickou koherenci pak považuji za hodnotu, o níž by se editoři měli pokoušet.

V textu jsem za nejvýznamnější pro pochopení právní argumentace označil kapitoly odlišující argumentaci právní a neprávní. Na tom si trvám. Při jejím významu je však třeba připomenout i její slabinu, která může být nenápadná, má ovšem zcela zásadní význam. Při jejím čtení dojde po chvíli čtenář k závěru o jisté rozostřenosti sdělovaného. Příkladem mohu demonstrovat. *Šilhán* mimo jiné konstatuje, že test proporcionality má ve své podstatě ekonomický základ (s. 176). To nechci a nebudu rozporovat.

Není to ovšem tvrzení, které by na první pohled v právníkovi rezonovalo. Obecný pohled na tento test směřuje k jeho hodnotovému základu. To ostatně plyne ze samotného textu knihy (*Červínek* na s. 88). Je-li základ hodnotový a pohybujeme-li se v hodnotově založeném právním státě, jak je obecně tvrzeno,²⁰ je třeba chápat test proporcionality v kontextu spíše morálním.²¹ Zajisté by bylo možno argumentovat i tak, že poměrování je výsledkem politické úvahy. Koneckonců v důsledku testu proporcionality Ústavní soud může rušit právní normy přijaté zákonodárcem. Ten je jistě přijal v prostředí politiky a jejich rušení je pak rovněž záležitostí politickou.

V tomto smyslu lze načrtnout obdobnou myšlenkovou konstrukci, jakou načrtl *Šilhán* i pro podřazení testu proporcionality pod kapitolu *Haplovu* či *Kyselovu*. A taková úvaha po mém soudu rozostřuje zdánlivě jasný pohled na zmíněné hranice. *Šilhánovo* tvrzení, jakkoliv jej nelze zásadně zpochybňovat, tak v tomto smyslu podle mě nepřispívá k vyjasnění co je právní, co ekonomická, co politická a co morální argumentace – právě naopak, pomáhá při bližším pohledu k jejich jistému rozostření. Ve výsledku totiž může vyvstat otázka – co vlastně děláme v průběhu testu proporcionality? Rozmýšlíme nad hodnotovým nastavením dané právní regulace, poměřujeme ve smyslu efektivity regulace dané možnosti, nebo činíme v podstatě politické rozhodnutí? A je tedy test proporcionality tím, či oním? Patrně se bude jednat o jakýsi amalgám, tehdy však demarkace ekonomického, právního, morálního a politického myšlení nedopadla úspěšně.

Druhým příkladem ne zcela jasného vymezení může být *Kyselova* kapitola. Ta je v každém případě zajímavá, erudovaná a čtivá. Přesto se jí po mém soudu ani při její délce (a patří mezi nejdelší z knihy, pohybuje se kolem 70 normostran) nepodařilo jasně vymezit, co jsou to politické argumenty v právu a podle čeho je spolehlivě poznat, případně jak s nimi zacházet.²² To píši při respektu k náročnosti úkolu, který na sebe autor vzal.

²⁰ Viz například HUSSEINI, F. *Preamble*. In: HUSSEINI, F. – BARTOŇ, M. – KOKEŠ, M. – KOPA, M. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 58.

²¹ Ve smyslu návaznosti přirozenoprávních východisek ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, jak jsou vyjádřena v jeho preambuli, na morálku.

²² Ostatně sám autor přiznává nejasnost rozlišení právních a politických argumentů viz s. 167.

Přes tuto kritiku platí, že všechny tři kapitoly přispívají k vyjasnění hranic práva a jejich čtení je užitečné a přínosné. Jejich úspěch však není absolutní a je třeba vidět jeho vlastní limity.

S obsahem knihy pak mohu já, stejně jako kterýkoliv jiný čtenář, nesouhlasit v rozměru ideovém. Mohu být skeptický k hledání úmyslu zákonodárce, mohu být opatrný směrem k některým metodám ekonomické analýzy práva. To je ale jen otázka pozice, v níž se nachází čtenář – a každému individuálnímu čtenáři je tak potřeba ponechat ji k posouzení. Nehledě při tom na to, že v rozsahu této recenze se jimi nelze zabývat.

Za zdůraznění stojí, že všechny zmíněné vady jsou spíše druhotného rázu a ani ty strukturální, ani zmíněné obsahové nijak nenabourávají celkovou výpovědní hodnotu knihy.

3. Význam knihy a závěr

Právní metodologie je poměrně populárním tématem k diskusi a předmětem zájmu mnoha akademiků. I knih zaměřených na její zkoumání vychází slušné množství – jakkoliv na straně druhé není nijak ubíjející a další příspěvky jsou jistě vždy vítány. Lze si navíc těžko představit, že by se o právní metodologii právníci někdy přestali zajímat, přínos a dopad takových knih je tedy trvalý.

Zároveň platí, že česká komunita právníků je velikostí poměrně omezená. Proto není překvapivé, že jména autorů monografií týkajících se právní metodologie obecně nebo specificky jejích částí a jména autorů kapitol této knihy budou ve větší míře shodná.

Přesto lze příspěvek této knihy považovat za velice hodnotný. Žádného právníka zabývajícího se právní metodologií snad neurazí tvrzení, že nebude nezbytně každou její část ovládat do odborné podrobnosti. Na to je širší tématu přílišná. Právě pro množství členů autorského kolektivu lze knihu označit za mimořádně zajímavou. Kniha se může soustředit na dostatek témat, při souběžné vysoké kvalitě sdělovaného.

Posud měl na našem území čtenář možnost seznámit se s problematikou právní metodologie v poměrně širokém množství textů různé kvality. Prvotním seznámením přitom pravidelně byly učebnice právní teorie. Těch je na trhu dostupných hned několik, míra podrobnosti pojednání o právní metodologii je přitom různá. Některé názory v nich přitom mohou být kontroverzní,²³ některá tvrzení v nich nepřesné či zavádějící,²⁴ souhrnně lze jistě konstatovat, že jejich pojednání nejsou dostatečná co do rozsahu a hloubky.²⁵

Vedle učebnice právní teorie zde však vyšlo množství monografií na právní metodologii přímo zaměřených. První relevantní snaha o komplexní uchopení metodologie práva po revoluci u nás je *Kühnova Aplikace práva ve složitých případech*.²⁶ Přináší do českého prostředí snad poměrně nezvyklý pohled na právní metodologii v západním filosofickém kontextu. Pravdou nicméně je, že kniha je ve své inovativnosti v našem prostředí také prvním pionýrským počinem, který byl posléze vylepšován a pilován, její témata

²³ Například již zažité dělení výkladových nástrojů na standardní a nadstandardní je svou podstatou nesamozřejmý. Už tvrzení, že teleologické úvahy o smyslu normy nemusí být, na rozdíl od argumentů tzv. právní logiky, použity při každé interpretaci, je poněkud pochybné. GERLOCH, A. *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 146.

²⁴ Například tvrzení, že „Systematickým výkladem se zjišťuje obsah právní normy komparací (srovnáním) s jinými normami prvního řádu.“ K tomu OSINA, P. *Teorie práva*. Praha: Leges, 2020, s. 139.

²⁵ Nejrozsáhlejší pojednání je k dostání v učebnici Harvánekové na rozsahu 46 stran. Ani toto pojednání po mém soudu nelze považovat za dostatečné. HARVÁNEK, J. a kol. *Právní teorie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 309–355.

²⁶ KÜHN, Z. *Aplikace práva ve složitých případech: k úloze právních principů v judikatuře*. Praha: Karolinum, 2002.

byla jinými publikacemi hlouběji propracována. To samo neznamená, že by pro dnešního čtenáře nebyla zajímavá, může ale být méně přístupná. Ostatně i z prostého nedostatku jejich výtisků na trhu.

Z dalších jistě stojí za zmínku *Melzerova Metodologie nalézání práva*, směřovaná primárně do oblasti teleologické argumentace v právu, při jistě skepsi (snad větší než v knize zde recenzované) k jazykovému výkladu. Klade silný důraz na koncepci mezer v právu a jejich doplňování, za současné reflexe jednotlivých výkladových cílů. Svým zaměřením je tedy nezbytně užší, tím spíše, že silný důraz klade na otázky metodologie v právu soukromém. Knize by ostatně prospěla aktualizace do prostředí aktuálního práva.²⁷ Právní interpretací, tedy jádru právní metodologie, nikoliv však metodologií celou, zabývá se pak i pojednání *Hlouchovo*, samozřejmě na bázi poněkud abstraktnější (při nejmenším v první polovině knihy), s citelným vlivem hermeneutického myšlení.²⁸ Podobné úrovně abstrakce pak dosahuje kniha *Žák Krzyžankové*, kladoucí důraz na víceméně základní distinkci tří filosofických okruhů, které aktuálně k právní interpretaci mají co říci a to sice analytické filosofie, hermeneutiky a diskursivních teorií. Ta je nadto nejnovějším příspěvkem v oblasti právní interpretace.²⁹ I její obsah je nicméně omezen výhradně na interpretaci práva. Naopak metodologicky snad návodnější je pojednání *Wintrovo*. Ten se pokouší o zachycení jednotlivých metod interpretace. Řadí je přitom do skupin výkladu jazykového, systematického, historického a teleologického (ostatně je podle tohoto vzoru napsána i kapitola devátá této knihy), se závěrečnou snahou o určení pravidel přednosti.³⁰

K jednotlivým kapitolám knihy by pak bylo možné doplnit poměrně rozsáhlé množství dalších textů. Každý autor totiž navazuje již na svou předešlou činnost v oboru, některá jejich díla přitom byla uvedena u shrnutí obsahu jednotlivých kapitol. Vedle zmíněných je na trhu množství dalších publikací, nejvýznamnější díla však byla zmíněna.

Vzhledem k tomu snad lze říci, že se nejedná o počín nikterak inovátorský či ojedinělý tématy, která řeší – ta tu byla již před vydáním této knihy. Je však pro naše prostředí specifická množstvím probíraných témat a rozsahem kolektivu odborníků, který o nich pojednává. Kniha nemůže přirozeně nahradit ucelené odborné monografie. To ale jistě není její snaha. Může naopak poskytnout odborný vhled do jednotlivých otázek právní argumentace v co nejkorektnější, nejkompaktnější a nejpřístupnější podobě. Tak i činí a coby úvod ve formě handbooku slouží víc než dobře. Na trhu si jistě najde své místo, právě jako vstupní brána do právní argumentace, jako prostředek obnovení snad již zaprášených znalostí, jako propojení ne vždy souvisle podaných vědomostí či prostě jako příjemné čtení o právní metodologii.

Mohu snad tedy závěrem, k radosti nejmenovaného člena autorského kolektivu (který náhodou se svým kolegou produkuje vlastní podcast o judikatuře), konstatovat: „Tato kniha nesmí chybět v knihovně žádného praktika, akademika a je vhodná i pro studenty.“

Vojtěch Jarkovský*

²⁷ MELZER, F. *Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace*.

²⁸ HLOUCH, L. *Teorie a realita právní argumentace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011.

²⁹ ŽÁK KRZYŽANKOVÁ, K. *Právní interpretace – mezi vysvětlováním a rozuměním*. Praha: Wolters Kluwer, 2019.

³⁰ WINTRO, J. *Metody a zásady interpretace práva*.

* Vojtěch Jarkovský, student Právnické fakulty Masarykovy Univerzity. ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-5003-3157>.